

LA DIMENSIÓ DESCONEGUDA

“A veces veo muertos”
(De la pel·lícula “El sexto sentido”)

Cada cop que torno a Edimburg, on hi vaig viure dos anys per qüestions laborals, procuro fer cap al petit cementiri urbà que hi ha a tocar del pub The Elephant House, on diuen que la Rowling va començar a escriure el seu famós i aclamat Harry Potter. I ho faig no tant perquè el cementiri, anomenat Greyfriars, hagués estat font d'inspiració per alguns dels millors passatges de la cèlebre novel·la, sinó perquè em recorda una època de la meva vida, quan jo era jovenet i vivíem en una casa, com moltes de les que actualment encara voregen el cementiri de Greyfriars, construïda paret per paret amb el cementiri del meu poble. Avui, aquell nostre cementiri local no existeix i el poble, tampoc; el van inundar per fer-hi un gran pantà, un embassament dels molts que es van fer durant uns anys i que, per la glòria efímera d'alguns, van significar la desgràcia i l'exili forçat de moltes famílies que es van veure compel·lides a abandonar les seves llars, sense ni tan sols poder opinar.

En aquell cementiri, el del meu poble, hi havia enterrats bona part dels meus avantpassats. Si més no, tots els que seguien la línia materna. La meva mare havia nascut al poble i mai se'n va moure voluntàriament. Tampoc la seva mare, la meva àvia, qui, en aquells temps dels que parlo, encara vivia amb nosaltres. Ni els pares d'ella, ni els seus pares tampoc. Ni ningú, que jo sàpiga, d'aquella branca familiar. Per tant, l'inici de la meva nissaga forçosament havia de ser en aquelles contrades, almenys així ho crec, perquè mai no he trobat qui em parlés de que cap d'aquells avantpassats de la línia materna, procedís de cap altre lloc.

Jo també hi vaig néixer, en aquell indret, i hi vaig viure, com la meva mare i com tots els meus ancestres, fins que ens van forçar a marxar-ne per posar-hi l'aigua damunt dels carrers i les cases. Llavors, quan vam haver d'emplenar les maletes amb les darreres pertinences que no havíem volgut que s'emportessin

els camions que ens van enviar, per fer-nos la mudança cap aquell altre poble fred i somort, construït a corre cuita damunt d'un turó proper, jo ja tenia disset anys i, a diferència dels meus avantpassats, no només ja sabia que era sortir del poble sinó que, des de feia un temps, vivia lluny, tot i que de manera temporal i esporàdica; com que havia començat a estudiar a la universitat, vivia a la capital, en una habitació d'un col·legi major, només per nois, on m'havien portat els meus pares per recomanació d'uns coneguts que, ja feia uns anys, havien fet el mateix amb el seu fill. Aquell noi, el fill dels coneguts dels meus pares, amb el que jo no hi tenia cap relació perquè ens portàvem sis anys i a aquelles edats aquesta diferència és una eternitat, era molt anomenat al poble perquè va ser el primer nadiu d'aquell llogaret que va aconseguir anar a la universitat. Jo vaig ser el segon, però els segons, ja se sap, mai son res a la vida, tot i que em queda l'honor de poder dir que, si no vaig ser el primer del poble, almenys si que ho vaig ser de la família. Abans que jo, mai ningú havia anat a la universitat; de fet, abans que jo, mai ningú no havia passat més enllà dels estudis elementals i primaris, aquells que es resumien en una mica de lectura i en allò que en deien les quatre regles, tot i que el meu pare hagués aconseguit fer-ho amb una mica més de suficiència, però ell no era del poble.

Quan van negar la vila, l'àvia ja no era amb nosaltres; havia mort abans. I encara sort, perquè si hagués hagut de veure com inundaven el seu poble, no ho hauria resistit. I això que era una dona forta i tossuda, amb una personalitat abassegadora, endurida per la vida i per les circumstàncies que va haver de passar, des d'una guerra fins la mort d'un fill. Sense comptar el quedar-se vídua de ben jove, l'accident que gairebé acaba amb ella i que li va deixar una coixesa important i els pulmons cremats pel baf del sulfumant en un moment d'infortuni que va tenir. Però sempre se'n va sortir i, més bé que malament, perquè era una dona vital, va anar tirant endavant la família quan en va ser responsable. Ja de gran, i mentre va mantenir la lucidesa, abans de caure en mans de la maleïda demència senil que li va enteranyinar el cap i li va ennuvolat el seny fins convertint-la en una vella xaruga, va ser una velleta encisadora que, tot i que mai va sortir del poble, tenia una cultura de la vida i una saviesa popular, com no l'he vist a gaires persones més. Recordo que quan jo era petit, molts matins, sobretot els de diumenge, m'agradava alçar-me del meu llit, deixar la meua habitació i anar-me'n a la seva; ho feia sense fer soroll i procurant que no se'n adonés (és el que llavors em pensava; ara sé que ho sabia perfectament i que em tenia ben controlat), lliscava dins del seu llit i esperava que és fes la sobtada. Aleshores, com que ja sabia el que m'agradava, començava a explicar-me el que en aquells moments a mi em semblaven històries increïbles i meravelloses i m'estava enllitat, al seu costat, escoltant-la ben arraulit, fins que acabava. De fet, el que feia, era explicar-me un conte, el conte del dia, un conte que sempre era diferent i que cap altre nen el podia sentir ni saber, perquè eren contes que ella

s'inventava i improvisava sobre marxa, atès que la meva àvia, apart de la seva saviesa innata, tenia una imaginació prodigiosa, que, malauradament, ni la seva filla ni jo vam heretar.

A mi m'estimava molt i es delia pels meus ossets. Jo també li corresponia i, durant uns anys, vam fer una bona parella. Com que jo era fill únic i ella tampoc tenia cap altre nét, ens vam anar fent l'un a l'altre amb una mena de simbiosi perfecta. Ella em cuidava, en substitució de la mare que passava moltes hores treballant al camp i amb els animals, i jo l'acompanyava on anés sense que m'ho hagués de demanar dues vegades. Fins i tot, els diumenges al mati, anàvem junts a missa. Els meus pares no hi creien ni en això de les misses ni, molt menys encara, en els capellans; en canvi la meva àvia era d'una religiositat que avui, fins i tot, contemplada des del temps i la distància que dóna la vida, em sembla excessiva. No solament anava a "escoltar" missa cada diumenge i cada festa de guardar, sinó que al vespre, abans d'allitar-se, mai es descuidava de dir les seves oracions. I moltes vegades ho havíem fet plegats. Ens agenollàvem al costat del seu llit, ajuntàvem les mans i dèiem un parenostre i una ave maria. I potser alguna oració més, ara no ho recordo, per acompanyar els precis que diàriament feia per apaivagar les penes eternes que, sens dubte i, a criteri seu, assotarien a tots els familiars descreguts que li havien tocat en sort. I tampoc faltaven els ciris, els rosaris i els dejunis de carn quan tocava, que crec que era per quaresma. Tot plegat, vist des d'ara i tal com ja he dit, una exageració, però ella era així.

Amb els anys però, aquesta relació simbiòtica progressivament va anar canviant. Em vaig anar fent gran i me'n vaig anar distanciant. No va ser volgudament; va ser, més aviat i com sovint passen aquestes coses, d'una manera inconscient. Fins que va arribar un dia en que l'àvia va deixar de ser aquella velleta encisadora i, poc a poc, segons m'explicava la mare, perquè aleshores jo ja n'estava molt allunyat, no només d'ella, sinó de tot el dia a dia familiar, va anar transmutant-se en un ser que, cap al final, ja era gairebé irreconeixible i que, malgrat l'estima que tots li teníem, era com una llosa per la família.

I va ser llavors quan va començar la història del cementiri. La paret de la seva habitació, just a la que hi tenia adossat el capçal del llit, era mitgera amb el cementiri, i els pares, primer a les nits, però més tard també de dia, van començar a sentir murmuris que, de primer, no van identificar. Insòlites veus que anaven canviant de to i de modulació. Era tot molt estrany, perquè a l'habitació només hi havia l'àvia. Cada cop que ho sentien, procuraven prestar-hi atenció, però no acabaven mai d'entendre que és el que es deia, ni atansant-se a la porta. Eren uns murmuris cada cop més continuats i intensos i, per més que esbrinessin i elucubressin, no aconseguien endevinar el seu origen. Quan finalment, després d'uns dies, van decidir de preguntar-li, l'àvia, que ja havia perdut força el senderi

i sovint desbarrava, va negar-se a donar cap explicació i va fer-se l'orni i, per més que li van insistir, no li van poder treure res més que lleugers i dubitatius moviments d'espatlles, que no eren resposta a cap de les qüestions que li plantejaven.

Va anar passant el temps i els murmuris que se sentien en aquella habitació, lluny d'apaivagar-se i cessar, van anar en augment. Cada nit, cada moment del dia en que l'àvia es tancava a la cambra, es podien sentir les veus, però per més que l'insistien, no en treien l'aigua clara. Però un fred dia d'hivern, tot va canviar. Era l'hora de sopar i estàvem asseguts a taula, davant del foc a terra que sempre cremava en aquelles èpoques de l'any. De sobte, i sense venir al cas, l'àvia va dir, amb la més absoluta normalitat, que la seva mare li havia comentat que les coses, a la família, no anaven bé i que si no vigilàvem, tornariem a tenir una desgràcia. D'entrada ningú va entendre res, fins que a mi, per trencar el silenci que s'havia produït, se'm va ocórrer preguntar-li quan li havia dit.

- Ahir al vespre - em va contestar.

- Això no pot ser, àvia – vaig replicar-li - La besàvia fa molts anys que és morta.

- Ja ho sé que és morta, et penses que soc ximpleta?

Tots ens vam quedar estorats amb la resposta, però ningú va gosar contradir-la. El pare, amb qui en aquells moments la relació que tenien ja era prou tibant, perquè s'havia convertit en l'ase dels cops de tots els moments de bogeria que la demència li produïa, no sabia on mirar ni que fer; la mare, que mai havia sabut com afrontar situacions complicades, amb els ulls esbatanats com dues taronges, no parava de remoure la sopa del plat, com si la volgués marejar; i jo, més intrigat que sorprès, provava de trobar alguna pregunta o alguna frase ocurrent que servis i fos suficient per treure'n l'entrellat d'allò. Finalment, optant pel més senzill, li vaig dir:

- Doncs si saps que és morta, com pots haver parlat amb ella?

- Ho faig sovint. Amb ella i amb altris; amb el meu pare també. I amb en Paco, i amb molts d'altres. Els beneïts dels teus pares, encara que facin aquesta cara de babaus, ja ho saben. O us penseu que no ser que m'espieu darrera la porta, quan hi parlo?

Vam quedar tots esglaiats amb la rèplica. Fins i tot, diria que vam quedar-nos acovardits. Per com parlava, no semblava pas que hagués perdut el senderi. Tot i que el que deia no tenia gaire sentit per a nosaltres, no era pas una arenga forassenyada. I sense donar-nos temps a refer-nos, va continuar:

- Ja ho sé que son tots morts, però si fóssiu més creients, sabríeu que hi ha una altra vida. I tots aquests que hi ha a l'altre cantó de la paret, estant vivint l'altra vida, i a alguns els agrada parlar amb mi. Així que ja ho sabeu, no cal que patiu tant; parlo amb els morts. I alguns semblen més vius que vosaltres. Tu no fill – encara va afegir referint-se a mi –. Tu ets l'únic que val la pena d'aquesta família.

No ens va deixar dir-li res. Quan va acabar la darrera frase, es va aixecar i va marxar cap a la seva habitació. Al cap d'uns moments, quan es va sentir l'estrèpit del pany, vaig decidir seguir-la. M'hi vaig acostar i vaig acotar l'orella a la porta. De primer no vaig notar res, però no vaig trigar gaire a sentir veus estranyes. D'entrada no les vaig identificar, però de seguida vaig sentir una veu d'home que, tot d'una, em va fer venir a la memòria al meu tiet Paco, germà de la meva mare, i del que en tenia un record remot, perquè va morir de tuberculosi quan jo encara no havia fet els quatre anys. I després d'aquella primera veu, en vaig sentir més, sobretot de dones que, encara que inicialment no vaig saber de qui eren, em van semblar familiars. Tan familiars com ho podien ser les veus dels meus avantpassats morts, de les que jo, tot i no haver-les sentit mai, de ben segur que en conservava un record atàvic i, per això, les podia recordar.

I entre totes les veus, de tant en tant, sentia també la de la meva àvia. No vaig poder saber el que deien, però puc donar fer que la conversa va ser llarga i intensa i, fins i tot, en algun moment podria dir que abrindada.

Els pares no van voler que allò que havia dit l'àvia i el que jo els havia explicat que havia sentit, ho comentéssim amb ningú. El poble era petit i els fets massa insòlits per ser creïbles. Si la notícia s'escampava, no podríem estar segurs de com seria la reacció de la gent, per tant semblava que, en mig de tot aquell terrabastall, la prudència era la virtut més assenyada i a la que més ens convenia aferrar-nos-hi com a un clau roent. Personalment, tot i que no em va semblar el més adequat, perquè mai m'ha agradat la política de tirar terra al damunt de les coses que no ens plauen, no m'hi vaig oposar. Prou neguit tenien els pares com perquè a sobre jo els hagués pogut posar en evidència davant dels seus veïns de tota la vida, si m'hagués dedicat a aprofundir, públicament, en la recerca d'una explicació plausible a aquells fets tan insòlits i estranys.

Durant un temps, que a tots ens va semblar molt llarg, aquella situació es va anar mantenint i jo, tot i que espavordit, cada dos per tres, apropava l'orella a la porta de l'habitació de la meva àvia, a la cerca d'aquelles converses inversemblants. Fins i tot, en varies ocasions em vaig acostar fins el cementiri i em vaig passar llargues estones escoltant i observant, però mai vaig notar res fora del corrent; ni tan sols quan, una vegada, i procurant que ningú em veies, em vaig enfilem damunt d'una tomba que donava a la paret de casa i en la que hi havia enterrats varis dels nostres familiars, per comprovar si hi veia o sentia quelcom d'especial, fossin sons, ombres o marques; però no vaig veure ni notar res que no fos normal o que em crides l'atenció. Cap de les indagacions que vaig anar fent, d'esquenes dels meus pares, perquè ells mai més van voler tornar a parlar del tema, va donar cap resultat, el que va fer que mentre va durar aquella situació, la visqués amb angoixa, ànsia, preocupació, desassossec i amb una bona dosi d'inquietud, i que, moltes nits, em costés agafar el son.

Finalment, però, tot va acabar sense cap necessitat de que ningú fes res d'especial. La demència senil de l'àvia va anar progressant de manera accelerada i, al cap de poc temps, es va trastocar del tot i va perdre definitivament el seny i amb ell, també se'n van anar les veus, tal com havien vingut.

Passats els anys, i ja en la meua vida adulta, he intentat esbrinar tot el que he pogut sobre aquell fenomen que, tant als meus pares com a mi, ens va trasbalsar tan i ens va fer pensar que havíem entrat en una dimensió desconeguda, però mai n'he pogut treure l'entrellat ni cap conclusió ferma i definitiva; ni tan sols mínimament clarificadora. Alguns professionals m'han explicat certes teories, la majoria fonamentades en la parapsicologia i en el que en diuen psicofonies i que, segons el seu dubtós criteri, podrien aportar un xic de llum, però ningú s'ha atrevit mai a donar-me cap resposta convincent; ni tan sols aquells psicoanalistes amb els que he fet retrocessions i viatges al còrtex temporal medial i a la memòria episòdica transitòria. En el fons penso que la majoria, excepte aquells que realment creuen en els fenòmens paranormals, sempre han cregut que el problema era jo i no la meua àvia. I si no fos perquè tinc el testimoni dels meus pares, potser jo també ho creuria, tot i que, en els darrers dies, després de veure certes descobertes en matèria d'intel·ligència artificial i la contraposició entre la realitat virtual i la realitat real mitjançant la creació de *chatbots* que possibiliten parlar telemàticament, a través del ciberespai, amb essers morts, penso que, en realitat, potser la meua àvia l'únic que va fer va ser avançar-se al seu temps.